

Oscar Brenifier
Filosofi med børn i skolen – 45 øvelser
Kbh.: Mindspace, 2011

Ann S. Pihlgren
Sokratiske samtaler i undervisningen
Frederiksberg: Frydenlund, 2011

I 2011 er der i Danmark udkommet to bøger om filosofi med børn oversat fra hhv. svensk og fransk. Det er Ann S. Pihlgrens *Sokratiske samtaler i undervisningen* (Forlaget Frydenlund) og Oscar Brenifiers *Filosofi med børn i skolen – 45 øvelser* (Forlaget Mindspace). Brenifier, der har årelang erfaring med at filosofere med børn i hele verden, har tidligere udgivet tre bøger på samme forlag i "Tænk selv"-serien, billedbøger til filosofiske samtaler med børn. Pihlgrens bog er hendes første på dansk. Hun er dr. phil. i pædagogik og ansat ved Stockholms Universitet.

Det kan undre, så ringe uddannelsespolitisk bevågenhed, der er på et område som filosofi med børn, når man tænker på, hvor mange positive perspektiver, der er i at føre filosofiske samtaler med børn. F.eks. har filosofiske samtaler en positiv indflydelse på samtaleklimaet i klassen, som – viser det sig – har en stor betydning for børns demokratiske dannelse. Pihlgren anfører en svensk undersøgelse, der viser, at samtaleklimaet i klassen, dvs. at der er plads til, at forskellige holdninger bliver debatteret, har en meget positiv indflydelse på elevernes politiske kundskaber. At dialog tilmed har indflydelse på elevernes faglige kundskaber generelt, har den velrenommerede, norske klasserumsforsker Olga Dysthe vist i flere afhandlinger. Endelig turde det være indlysende, at skolen som dannelsesinstitution også må tage sin etiske dannelsesopgave alvorligt: Hvordan finder den enkelte ud af, hvad der er godt og ondt, og hvordan praktiseres dette i fællesskab med andre?

Til sammenligning kan nævnes Norge, hvor filosofiske samtaler står eksplicit nævnt i alle læreplaner fra børnehaven til gymnasium.

Der er imidlertid enkelte danskere, der siden 80'erne har arbejdet systematisk med filosofi med børn. Af markante navne og forfattere kan nævnes den nu afdøde Per Jespersen, Niels Chr. Sauer, Sanne Nielsen, Holger Scheibel, Børge Troelsen, Bo Rasmussen, Helle Hinge og Henrik Vestergaard Jørgensen. Sidstnævnte har for nylig udarbejdet en phd-afhandling, som afsøger de teoretiske forudsætninger for filosofi primært i religionspædagogisk regi. Der mangler dog stadig systematisk forskning på området – især i forhold til den praktiske del.

Nu behøver den enkelte lærer eller pædagog, der har lyst til at filosofere, selvfølgelig ikke forskning for at praktisere, og gennem årene er der udkommet bøger, der henvender sig til lærere. Litteraturen har imidlertid været præget af enten at være for teoretisk eller for praktisk. Det sidste gælder især Brenifiers bøger, der med billeder og sjove spørgsmål lægger op til gode eksistentielle

spørgsmål, så som "Må man stjæle?", "Hvad er lykke?" osv. Problemet er blot, at der i disse bøger ingen vejledning er til den lærer, der gerne vil begynde at filosofere med børn. Det samme gælder Brenifiers nyeste bog. For en øvet filosofilærer, der har arbejdet med samtalekulturen i klassen, lært eleverne at lytte til og tale med hinanden og argumentere for deres synspunkter, er *Filosofi med børn i skolen – 45 øvelser* en stor hjælp. Her kan læreren få inspiration til at filosofere med eleverne om begreber som "Menneske og dyr", "Hvem bestemmer?", "Meningen med livet?" mm. Bogen giver, ligesom Brenifiers andre materialer, et væld af mulige svar, som eleverne kan forholde sig til og tale om. En stor hjælp, for så skal eleverne (eller læreren!) ikke opfinde det hele selv! Men den ikke-kyndige filosofi-lærer kan ikke nøjes med gode emner. Hun har også brug for vejledning i, hvordan samtalen kan struktureres, hvilke spørgsmål, der skal stilles, hvad filosofi-læreren skal være opmærksom på osv.

Pihlgrens bog henvender sig til gengæld også til begyndere. *Sokratiske samtaler i undervisningen* indledes med et par kapitler, hvor Pihlgren viser, at hun har styr på historien og teorien bag den sokratiske dialog/filosofi med børn. Hun påviser, at trods forskellige udspring og begrebsvalg, ligner de fleste tiltag hinanden i udviklingen af kvalificeret dialog mellem eleverne, hvor læreren indskrænker sin rolle til at være samtaleleder. Dernæst bliver bogen mere praksis-orienteret. Pihlgren giver anvisninger på forskellige væsentlige forhold, der skal tages i betragtning, når man vil filosofere med børn: Læreren som samtaleleder, og ikke den, der hælder viden på børnene, klasserummets møblering, gruppernes størrelse, lærerens forberedelse - og ikke mindst det forfatteren kalder "regelbrud" og "opfølgning". Her er ny viden og nye ideer, som jeg ikke har set tidligere i bøger om filosofi med børn.

Pihlgren redegør for regler, som det kan være nyttigt at stille op, før den filosofiske samtale begyndes: At samtalen er en fælles udforskning, at der skal lyttes, at der kan være flere mulige svar, og at deltagerne skal være forberedte på at revurdere deres synspunkter (s. 82). Disse regler kan naturligvis være forskellige, alt efter hvilken alder børnene har. Pihlgrens egen forskning omfatter en stor gruppe børn mellem 5 og 16 år, som gennem tre år jævnligt har gennemført filosofiske samtaler. En afgørende faktor for, hvor hurtigt gruppen kommer videre og får udviklet sine filosofiske færdigheder, er, hvordan læreren håndterer "regelbrud".

Regelbrud kan enten komme, når en deltager åbenlyst misforstår reglerne, eller når hun bevidst forsøger at bryde dem. Det værste læreren/samtalelederen kan gøre, hvis børnene ikke forstår reglerne, er at falde ind i sin sædvanlige lærerrolle, hvor læreren sidder inde med, hvad der er rigtigt og forkert. Så hellere afbryde samtalen og repetere reglerne, anbefaler Pihlgren (s. 93). En af farerne ved denne form for samtale er, hvis en elev bevidst vil teste læreren eller de andre børn, hvis eleven forstyrrer eller ikke tager samtalen alvorligt. Her er risikoen igen, at

læreren indtager sin gamle rolle og iredtesætter eleven. I stedet kan hun forsøge at tage den provokerende elevs indfald alvorligt og på sokratisk vis lade de andre børn forholde sig til provokationen. Forhåbentligvis vil dette få provokatøren med ind i samtalefællesskabet igen. "Opfølgning" – eller evaluering – er et andet nyskabende element, som Pihlgren arbejder med i de sokratiske samtaler. Det handler om at bevidstgøre eleven om, hvad filosofi indebærer og give eleven ejerskab til egne filosofiske kompetencer. I stedet for blot at gå i gang med samtalen, "fordi læreren har bestemt det", indledes der med at eleven sætter sig mål for samtalen. F.eks. "Jeg vil blive bedre til at lytte til de andre!" eller "Jeg vil blive bedre til at sige noget som svar på de andres indlæg!" Efter samtalen evaluerer eleven på sin målsætning og sætter en ny målsætning for næste samtale. Det lyder til at være en seriøs måde at arbejde med samtalerne på, som også er i overensstemmelse med moderne pædagogisk tænkning om elevplaner mm. At metakommunikere om den filosofiske samtale kan i bedste fald være med til at øge seriøsiteten, så den filosofiske samtales mundtlighed kan gå ind og blive en færdighed, der arbejdes med på linje med læse- og skrivefærdigheder i skolen.

Hertil kommer, at Pihlgren skriver meget levende med mange eksempler fra egen og andres praxis. Hun refererer små stykker af samtaler med børn, som giver læseren et godt indblik i, hvilket niveau, man kan forvente, at dialogen foregår på. Der refereres også fra knap så vellykkede samtaler, og forfatteren reflekterer over, hvad der

kunne have været gjort bedre. På den måde imødekommer hun den uerfarne filosofi-lærers kvababbelser: Kan jeg nu gøre det godt nok? Er mine børn lige så gode som de erfarne filosofilæreres? Og Pihlgren skildrer dagligdagen, ikke ideal-situationer, som f.eks. Per Jespersens film om filosofi med børn "Du og jeg", hvor de filosoferende børn var blevet udvalgt som de mest velformulerede mellem hundredevis af børn!

Endelig står Pihlgrens bog stærkt, idet den lægger op til, at den filosofiske samtale kan anvendes i alle fag, hvis blot læreren er sig den filosofiske spørgen og den filosofiske metode bevidst. Ved at integrere filosofien behøver man ikke diskutere, hvorvidt filosofi skal være et fag i skolen. Men det bør selvfølgelig overvejes, hvordan lærerne skal bibringes deres filosofiske viden og færdigheder – mere forskning, større fokus på filosofi i læreruddannelsen, flere midler til efteruddannelse osv.

Pihlgren slutter af med at opliste forskellige emner med filosofisk potentiale i forskellige fag samt tips til videre læsning. Undervejs i bogen har hun vist os, hvordan man kan filosofere over kærlighed ud fra Bizets Carmen i musiktimerne. I idrætstimerne kan man filosofere over, hvad en regel er, ud fra et billede af den navnkundige situation, hvor fodboldspilleren Zidane, nikker sin modstander en skalle!

*Dorete Kallesøe, e-mail: dsk@viauc.dk,
www.filosofipatruljen.dk, VIA University College,
Aarhus og Læreruddannelsen i Nr. Nissum, Danmark*